

10 ali 100 ur družbenega dela. To pa ni vseeno za zlato kot merilo vrednosti. Če bo na primer storilnost dela pri plugu ostala enaka, pa se bo dvojno povečala storilnost dela pri zlatu, bo naravno, da bo imela enaka količina zlata dvakrat manjšo vrednost. Torej bo mera iste vrednosti pluga dvakrat večja količina zlata, 20 gramov in ne deset kakor prej. Cenovno merilo ostane isto — en gram je en dolar. Kaj se potem zgodi? Cena pluga bo 20 dolarjev. Vsaka država ima za to težinsko enoto, za cenovno merilo posebno ime. Pri nas je dinar, v Franciji frank, v Nemčiji marka itd.

Kaj je novce? Novce je dejansko določena težinska enota denarja, ki ima svojo obliko in žig, s to obliko in žigom pa je dejansko zajamčena kakovost in vsebina denarnega blaga v tem kosu denarja, v tem primeru zlata. To so zlati ali polnovredni novci. Kasneje bomo videli, kako poraja neka druga funkcija naravno nepolnovredne novce, nato pa tudi papirnati denar.

Pri funkciji denarja kot vrednostnega merila moramo vedeti še to. Da bi izrazili vrednost nekega blaga neposredno, takoj, ni potrebna prisotnost zlata. Lastnik blaga — pluga vnaprej sporoči ceno, čeprav ni niti v njegovem žepu, niti v žepu tistega, ki povprašuje po plugu, niti grama zlata, niti kakršnega koli denarja. Rekel bo, da stane plug na primer 20 dolarjev. To pomeni, da opravlja denar to funkcijo vrednostnega merila idealno. Zakaj? Zato, ker so številna menjalna dejanja to razmerje izkustveno že približno določila. To razmerje izraža količine delovnega časa, ki so potrebne za neko blago oziroma za proizvodnjo zlata. Zato, ker so vse vrste blaga kot vrednosti opredmeteno človeško delo, zaradi česar so same po sebi zmerljive, lahko tudi skupno merijo svoje vrednosti z istim specifičnim blagom in tako to blago spremenijo v skupno merilo svojih vrednosti ali denar. Denar je kot vrednostno merilo nujna oblika, v kateri pride do veljave tista mera vrednosti, ki tiči v samem blagu — delovni čas. (Marx: Kapital I. str. 55).

Kaj je cena? Cena je v denarju, s količino denarnega blaga, izražena vrednost blaga. To pomeni, da je to denarno ime za vrednost blaga, ker pa vrednost blaga pomeni materializirano družbeno delo, je cena denarno ime za opredmeteno družbeno delo.

7. Denar kot menjalno

Druga bistvena funkcija denarja je funkcija menjalnega sredstva. V tej funkciji služi denar kot sredstvo izvršitve blagovne metamorfoze, blagovne izmenjave. Če naj denar kot vrednostno merilo služi idealno, kot menjalno sredstvo, mora biti realno navzoč.

Kaj se dogaja pri denarju v funkciji menjalnega sredstva? V tej funkciji se nenehno vrti na tržišču, svojo funkcijo opravlja samo na področju tržišča. Posreduje pri nakupih in prodajah raznega blaga. Lastnik blaga je na primer prodal platno za denar, nato pa je s tem denarjem kupil žito. Ko je izročil denar za žito, je zapustil tržišče in odšel, da bi porabil žito. Kdo ostane na tržišču? Ostane prejšnji lastnik žita, ki ima sedaj v

svojem žepu neko vsoto denarja. To pomeni, da je žito odšlo s tržišča, lastnik denarja pa si lahko sedaj zanj kupi jag-nje. Kaj nato napravi? Ko je izročil denar za jagnje, odide z jagmetom, na tržišču pa ostane z denarjem bivši lastnik jagnjeta. Ta kupi za ta denar, denimo sekuro. Ko je kupil sekuro, odide s tržišča in uporablja to kupljeno sekuro. Na tržišču ostane prejšnji lastnik sekire, ki kupi za denar čevlje in tako po vrsti naprej. Blago odhaja v potrošnjo, denar pa se nepretrgoma giblje na tržišču. To gibanje denarja je njegov obtok: denar nenehno kroži.

Druga stvar, ki se razvije iz funkcije denarja kot menjalnega sredstva, je zamenjava polnovrednega novca za nepolnovrednega in nato porajanje papirnatega denarja. Znano je, da tvori vsebino gibanja v blagovnem prometu zamenjava ene uporabne vrednosti za drugo uporabno vrednost. Za lastnika platna je torej bistveno, da realizira ta smoter, da ne-uporabno vrednost platna zamenja za uporabno vrednost žita. Ker imamo denar, opravimo to z denarjem. Toda, če je v obtoku kovinski, zlat denar, je naravno, da se bo obrabljal. Po določenem času dolarji ne bodo več težki en gram, temveč nekaj manj. Ali bodo lastniki blaga, ki ga prodajajo, ugovarjali, ker je dolar že nekoliko obrabljen? Ali ga ne bodo vzeli in ali bodo zahtevali s tehnično prav en gram — dolar. Ne bodo. Če so v prometu in... veljajo tako obrabljeni dolarji, se ne bo posebno brigal, da to ni popolnoma točno en gram, temveč za tisočinko grama manj. Važno je, da velja kot dolar. Lastnik platna odstopi platno tudi za obrabljeni dolar, ker lahko tudi za tak dolar kupi žito.

Zakaj se ne interesira, ali je novce prav idealno točno težak, kolikor je potrebno? Zato, ker mu ni potrebno, da bi mu denar ostal kot vrednost trajno v žepu, kot jamstvo vrednosti, kot jamstvo za družbeno delo, temveč mu je potreben le trenutno. Zakaj trenutno? Ker se z denarjem, s tem trenutnim prehodom iz platna v denar prizna, da je njegovo privatno delo prav tako družbeno delo. Njemu pa je potrebno samo to: da dobi priznanje, da je njegovo delo družbeno delo. Brž, ko je zamenjal blago za denar, gre takoj realizirati priznano družbeno delo za določeno uporabno vrednost, to pomeni za žito. V funkciji menjalnega sredstva izraža denar kratkotrajno vrednost blaga, ki je bilo zanj zamenjano. Kot nekakšen odsev ima denar tu kratkotrajno funkcionalno vlogo, da preprosto opravimo to premestitev blaga — od platna do žita.

Praksa kaže, da se nekateri kovanci obrabljajo, in to najbolj tam, kjer največ obračunavajo, to pa je najpogosteje pri drobnem trgovanju. Da bi se izognili škodi zaradi obrabljanja denarja, pride med drugim samo po sebi, da namesto zlata uporabljajo bakreni, nikljasti in razne druge vrste drobnega denarja, ki niso polnovredni novci. Najvažnejše je, da ima ta denar priznanje, da ga sprejemajo kot denar, da velja za predstavnika družbenega dela. Lastnik blaga pa, ki ga hoče zamenjati za drugo blago, razumljivo z denarjem kot menjalnim sredstvom, niti ne vpraša za kaj drugega. Samo da dobi lik vrednosti svojega blaga, ki mu daje

pravico na zaželeno uporabno vrednost. Ta lik pa ni nujno, da je polnovredni novce.

8. Papirnati denar

Ob funkciji denarja kot menjalnega sredstva nastaja tudi papirnati denar. Papirnati denar je denarni znak. To je denar s prisilnim tečajem. Država tiska določene papirnate lističke z določenimi znaki in jim da prisilno veljavo, da se lahko sprejemajo in da jih morajo sprejemati kot denar. To je vse, kar lahko država napravi. Toda država ne more določiti vrednosti papirnatega denarja. Papirnati denar ima posebne zakone, ki določajo njegovo vrednost. Kakšni so ti zakoni, ki določajo vrednost papirnatega denarja? Vrednost zlatnega denarja določa delovna storilnost v proizvodnji zlata, ker je od te odvisen družbeni delovni čas za gram zlata. Če pa imate v prometu opravka s papirnatim denarjem, ne moremo zahtevati, da bi njegovo vrednost odredila poraba dela za njegovo izdelavo, ker je ta poraba zelo majhna in bi to bila brez-pomembna vrednost. To pomeni, da vrednost denarja izvira iz samega prometa.

Vzemimo, da potrebujemo za tisoč vrst blaga, ki je na prodaj, deset tisoč dolarjev, da ima vse to blago ceno deset tisoč dolarjev. Vzemimo, da opravi vsak dolar samo enkrat funkcijo vrednostnega merila in menjalnega sredstva. To so zlati dolarji. Kaj bi se zgodilo, če bi zaradi kakšne okolnosti prišlo do tega, da bi bilo v prometu toliko denarja kakor prej, da bi pa nakovali in izročili v promet 12.000 dolarjev? Se naprej vzemimo, da opravi vsak dolar svojo funkcijo samo enkrat. Očitno je pri tem, da je 2000 dolarjev preveč. Ali bo to vplivalo na znižanje vrednosti denarnega blaga? Ne bo. V tem položaju bo preprosto in kratko malo 2000 dolarjev potegnjenih iz prometa. Posamezni blagovni proizvajalci jih bodo spravili v svoje blagajne kot nakopičeno blago, ali pa jih bodo nesli v kovnico in jih prekovali v palice. Iz tega zlata je mogoče izdelati tudi nekaj Zlato ima kot kovina uporabno vrednost; služi na primer kot material za zobe, za okraske in v kemični industriji sploh.

(Nadaljevanje sledi)

Uredniški odbor

»NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Todor Vujanović, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gligorov, Ašer Deležen, Milun Ivanović, Petar Ivičević, Jovan Janković, Jovan Marinović, Ljubisav Marković, Nikola Miljanić, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Zdenko Has, Nikola Čobelić, Rajko Skaljak

Predsednik uredniškega odbora

KIRO GLIGOROV

Glavni in odgovorni urednik

RAJKO SKALJAK

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO
Ivo Klemenčič, Vasja Kogelj, Viktor Kotnik, Mile Smolinsky, Pavle Zaucer

Predsednik uredniškega odbora

za Slovenijo

PAVLE ZAUCER